

גופן : David, 12
מרווח בין השורות : 1.5

שם הקורס: הגות חסידית לאור המחקר

שם המרצה: פרופ' דניאל רייזר

היקף הקורס (בש"ש): 1 ש"ש. קורס סמסטריאלי

דרישות קדם: אין

סוג הקורס (שיעור רגיל, סמינר, וכיו"ב): שיעור

שנה"ל: תשפ"א

מס' הקורס:

נושאי הקורס (ראשי פרקים):

נעיין ביסודות ההגות החסידית ובמחלוקות מחקריות הן בהבנתן והן במקורות שעליהם יש להסתמך. נדון בתפיסת האימננטיות האלוקית (אין עוד מלבדו); יש ואין; העלאת הניצוצות; תורת הצמצום; העלאת מחשבות זרות ועוד. בקורס זה נכיר את היבטים היסטוריים, דתיים וחברתיים של החסידות ובמחלוקות הקיימות לגבי היסודות הללו - במחקר האקדמי.

מטרות הקורס:

1. לעורר את שאלת ייחודה של החסידות מבחינת הגותה ומבחינת חדשנותה הרוחנית.
2. לעמוד על עיקרי המחקר ועל המחלוקות בין חוקרי החסידות החל מתקופת ההשכלה ועד המחקר העדכני ביותר.
3. להכיר את החסידות כפי שהובנה על ידי חוקריה ואת האסכולות השונות שנוצרו במחקר זה במאתיים השנים האחרונות.

מבנה הקורס:

הקורס יהיה מבוסס על הרצאות וחומרי קריאה, ויהיה מלווה בדפי מקורות. בסוף כל הרצאה יערך דיון. (כל נושא ידון במשך 2 מפגשים)

דרישות הקורס/חובות הסטודנט

השתתפות פעילה בשיעורים : 20 %

מבחן סופי : 80 %

נושאי הקורס וביבליוגרפיה

הנושאים שידונו :

1. מבוא – מצב מחקר החסידות

קריאת חובה

- זאב גריס, **ספר סופר וסיפור בראשית החסידות מהבעש"ט ועד מנחם מנדל מקוצק**, תל אביב, ספריית הילל בן-חיים למדעי היהדות, תשנ"ב, פרק ד: "כתבי החוקרים": עמ' 107-85, וההערות לפרק עמ' 137-147.
- עמנואל אטקס, "חקר החסידות: מגמות וכיוונים", **מדעי היהדות** 31 (תשנ"א), עמ' 5-15. המאמר נדפס שנית, ללא שינויים, באוסף מאמרי עמנואל אטקס, **לשם שמים: חסידים מתנגדים, משכילים ומה שביניהם**, ירושלים: הוצאת כרמל, עמ' 23-41
- משה רוסמן, "פסק דינה של ההיסטוריוגרפיה הישראלית על החסידות", **ציון** עד (תשס"ט), ע' 141-175.

קריאת רשות

- Zeev Gries, "Hasidism: The Present State of Research and some Desirable Priorities", *Numen* 34 (1987), pp. 97-108, 179-213

2. היבטים היסטוריים, דתיים וחברתיים של החסידות: גשרים ומוקשים – חלק 1

קריאת חובה

- רון מרגולין, **מקדש אדם**, ירושלים תשס"ה, עמ' 2.
- רחל אליאור, **חירות על הלוחות**, עמ' 16-18
- רבקה ש"ץ אופנהיימר, **החסידות כמיסטיקה**, ירושלים תשמ"ח, עמ' 9-10.
- עמנואל אטקס, "הבעש"ט ההיסטורי: בין רקונסטרוקציה לדקונסטרוקציה", **תרביץ** סו (תשנ"ז), עמ' 225-242. הודפס שנית בספר של אטקס: **לשם שמים: חסידים מתנגדים, משכילים ומה שביניהם**, עמ' 359-377.
- זאב גריס, "דמותו ההיסטורית של הבעש"ט: בין סכין המנתחים של ההיסטוריון למכחולו של חוקר הספרות" קבלה ה (תש"ס), עמ' 411-446. הודפס שנית בספרו של זאב גריס, **הספר העברי: פרקים לתולדותיו**, ירושלים, מוסד ביאליק, תשע"ו, עמ' 245-284.

3. היבטים היסטוריים, דתיים וחברתיים של החסידות: גשרים ומוקשים – חלק 2

קריאת חובה

- חביבה פדיה, [על] משה רוסמן "הבעש"ט מחדש החסידות", **ציון** סט, ד (תשס"ד), עמ' 515-534.
- משה רוסמן, 'למחקר ביקורתי על הבעש"ט ההיסטורי – תגובה', **ציון**, ע, ד (תשס"ה), עמ' 537-545.

- חביבה פדיה, 'תגובה לתגובתו של משה רוסמן', ציון ע, ד (תשס"ה), עמ' 546-551.

קריאת רשות

- Yohanan Petrovsky-Shtern, "Hasidei De'ar'a and Hasidei Dekokhvaya': Two Trends in Modern Jewish Historiography," *AJS Review*, 32, 1 (2008), pp. 141-167.
- דניאל רייזר, "חב"ד בסבך הפוליטיקה הצארית (על איליה לוריא, מלחמות ליובאוויץ': חסידות חב"ד ברוסיה הצארית), ציון פד א (תשע"ט), עמ' 126-131

4. טיבה של החסידות או ניסיון הגדרת הייחודיות של החסידות:

קריאת חובה

- מרטין בובר, בפרדס החסידות, תל אביב תש"ה, עמ' סה-סו, צ
- גרשם שלום, "דבקות", בתוך: ד' אסף וא' ליבס (עורכים), השלב האחרון, מחקרי החסידות של גרשם שלום, ירושלים תשס"ח, עמ' 237-241.
- יוסף וייס, "חסידות של אמונה וחסידות של מיסטיקה", מחקרים בחסידות ברסלב, ירושלים תשל"ה, עמ' 87-95.
- רבקה ש"ץ, החסידות כמיסטיקה, עמ' 17-18
- מנדל פייקאז', בין אידיאולוגיה למציאות: ענווה, אָן, ביטול ממצואות ודביקות במחשבתם של ראשי החסידות, ירושלים תשנ"ד, עמ' 29 – 30, 178; הנ"ל, בימי צמיחת החסידות: מגמות רעיוניות בספרי דרוש ומוסר, ירושלים תשנ"ח, עמ' 390.
- משה אידל, החסידות בין אקסטזה למאגיה, עמ' 382-383
- Hasidism: A new history: with an introduction by: מודרנית: Arthur Green, ed. D. Biale and others, Princeton & Oxford, Princeton University Press 2018, Introduction

קריאת רשות

- Abraham Joshua Heschel, Hasidism as a new approach to Torah", *Jewish Heritage* 14, 3 (1972), pp. 4-21

5. גיוון רגיונלי במחקר או "חסידות גליציה (בוקובינה) מה היא?"

קריאת חובה

D. Biale H, et al. *Hasidism: A New History*: Princeton & Oxford 2018, pp. 359-386 •

Moshe Idel, "Hasidism in Bukovina and its Reverberations: From Marginality to Prominence" in *Terra Judaica: Literary, Cultural and Historical Perspectives on Bukovinian and Galician Jewry*, Konstanz 2020, pp. 15-36 •

Marcin Wodzinski, *Hadidism: Key Questions* New York 2018 pp. 166-197 •

Marcin Wodziński, *Historical Atlas of Hasidism*, Princeton 2018, pp. 60-85 •

6. "ממלא כל עלמין" – אקסומיזם או פנאנטיאיזם?

קריאת חובה

- רחל אליאור, חירות על הלוחות, תל אביב תשנ"ט, עמ' 101-103
- יורם יעקבסון, "תקון הלב: עיונים בתורת הנפ"ש של רש"י, תעודה י (תשנ"ו), עמ' 359-362 (ובעיקר בהערה 4)

7. סיפורת חסידית מול ספרות העיון החסידית - המקורות הנחקרים והשלכותיהן למחקר החסידות. היחס לנשים בחסידות כמקרה מבחן

קריאת חובה

- דוד אסף ואסתר ליבס (עורכים), השלב האחרון, מחקרי החסידות של גרשם שלום, עמ' 330-356
- רבקה דביר גולדברג, "הבעש"ט ו'מחברתו הטהורה': היחס לנשים בסיפורת החסידית", מסכת ג (תשס"ה), עמ' 45-65.

קריאת רשות

- משה רוסמן, "על נשים וחסידות: הערות לדיון", בתוך: דוד אסף ועדה רפפורט-אלברט (עורכים), ספר ישן מפני חדש: מחקרים בתולדות יהודי מזרח אירופה ובתרבותם, ירושלים תשס"ט, עמ' 151-164.

8. "העלאת מחשבות זרות"

קריאת חובה

- יוסף וייס, "ראשית צמחיחתה של החסידות", ציון טז (תשי"א), עמ' 164-171
- מנדל פייקאז, "בימי צמיחת החסידות, עמ' 269-279

9. שאלת התנוונותה של ההגות החסידית ממחצית המאה התשע עשרה –

קריאת חובה

- מ' פייקאז', חסידות פולין: מגמות רעיוניות בין שתי המלחמות ובגזרות ת"ש - תש"ה, ירושלים תשנ"ז, עמ' 50-51
- דוד אסף, "היבטים היסטוריים וחברתיים בחקר החסידות", בתוך: הנ"ל (עורך), צדיק ועדה: היבטים היסטוריים וחברתיים בחקר החסידות, ירושלים תשס"א, עמ' 13-25

קריאת רשות

- Marcin Wodziński, *Historical Atlas of Hasidism*, Cartography by Waldemar Spallek, Princeton University Press, Princeton, NJ 2018, pp. 33-55
- Moshe Idel, "Hasidism in Bukovina and its Reverberations: From Marginality to Prominence" in *Terra Judaica: Literary, Cultural and Historical Perspectives on Bukovinian and Galician Jewry*, Konstanz 2020, pp. 15-36